



UNIVERSITÄTS-  
BIBLIOTHEK  
PADERBORN

## **Clypeus Theologiæ Thomisticæ**

In Tres Partes Divisus, Et Quinque Voluminibus Comprehensus

Tractatus de Prædestinatione, de Trinitate, de Angelis, & de homine

**Gonet, Jean-Baptiste**

**Coloniæ Agrippinæ, 1671**

Art. V. An relationes divinæ addant aliquam perfectionem relativam ad  
essentiam?

---

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77146](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77146)

tus, admittentes distinctionem modalem aut formalem ex natura rei, inter spirationem activam, & paternitatem, ac filiationem. Negativa tamen communis est apud Theologos, eamque expresse docet Sanctus Thomas in 1. dist. 27. quæst. 1. art. 1. Unde.

147 Dico breviter spirationem activam non distinctam realiter, sed tantum virtualiter, à paternitate & filiatione.

Probatur primò ratione quam indicat S. Doctor, loco citato. In Divinis omnia sunt unum, ubi non obviat relativa oppositio: At relatio spirationis relativè non opponitur paternitati & filiationi: Ergo realiter ab illis non distinguitur.

Præterea: Si realiter ab illis distingueretur, daretur in Deo quaternitas rerum, imò & personarum: illa enim spiratio constitueret Spiratorem, à Patre & Filio realiter distinctum, qui esset aliquid in natura divina subsistens, & consequenter persona divina.

148 Nec valet responsio Durandi, dicentis spirationem non constituere personam divinam, quia cum sit communis Patri & Filio, non est subsistens incommunicabiliter, quod necessario requiritur, ut aliqua relatio in divinis sit constitutiva personæ. Non valet (inquam) hæc responsio: repugnat enim quod spiratio activa realiter à paternitate & filiatione distinguitur, & tamen sit communis Patri Filio; quia (ut supra dicebamus) non potest ab aliis realiter distingui, nisi illis relativè opponatur, nec potest illis relativè opponi, si sit communis patri & Filio, quia incommunicabilitas ad oppositionem relativam necessario consequitur.

149 Deinde, Ex hac Durandi & Scoti sententia sequitur, patrem æternum non esse omnino simplicem, sed compositum ex paternitate & spiratione; vel saltem esse minus simplicem quam Spiritum Sanctum, in quo unica tantum spirationis passiva relatio reperitur. Sequela patet: ut enim supra dicebamus, agendo de distinctione relationum ab essentia, sicut ex unione duarum entitatum realiter distinctarum resultat compositio realis entitativa, ita ex unione modi aut formalis realis realiter distinctæ, compositio modalis aut formalis exurgit.

150 Quod verò spiratio activa virtualiter saltem à paternitate & filiatione distinguitur, patet: quia illæ relationes diversos terminos respiciunt; unde cum distinctio specifica relationum à diversitate terminorum sumatur, illæ specie (virtualiter saltem) in ratione relationis differre debent.

151 Objicies primò: Si spiratio activa virtualiter solum à paternitate distingueretur, posset de illa prædicari, sicut unum attributum prædicatur de alio, quia ab illo virtualiter tantum distinguitur: Consequens est falsum, ut colligitur ex D. Thoma infra quæst. 3. artic. 3. ad 3. Ergo & Antecedens.

152 Respondeo negando sequelam Majoris: nam, ut notat idem S. Doctor ibidem, sicut licet hæc propositio sit vera: *Divina potentia est divina scientia*, ista tamen est falsa: *Attributum potentia, est attributum scientia*. quia quando dicitur, *Attributum*, exprimitur illa divina perfectio secundum rationem explicitam quam importat, sub qua ratione non sunt idem formalissimè ipsaque distinctio virtualis, quæ distinguntur inter se, per modum significati, & non solum per modum conditionis, exprimitur, ut Tractatu de Attributis in communi declaravimus. Ita pariter, licet hæc propositio sit vera: *Paternitas*

Disp. 3.  
artic. 3.

A *est spiratio*, hæc tamen est falsa: *Relatio paternitatis est relatio spirationis*: quia quando admodum illud nomen *Relatio*, tunc explicitè, & per modum significati, importatur respectus ad terminum, qui non est idem in paternitate & spiratione; prima enim respicit filiationem, altera verò processionem, seu spirationem passivam.

Objicies secundò: Paternitas & spiratio activa sunt duæ relationes: Ergo & duæ res: Ergo realiter distinguntur. Hæc ultima consequentia patet, prima verò probatur. Multiplicato inferiori, debet multiplicari superior: Sed res est quid superius ad relationem realem: Ergo si paternitas & spiratio sint duæ relationes reales, erunt etiam duæ res.

B Respondeo concessio Antecedente, negando primam Consequentiam: quia variatur appellatio. Nam nomen numerale, *duæ*, in Antecedenti applicat supra relationem; unde denotat solum multipliciter relationum realem, ad quam sufficit quamlibet esse realem, licet non distinguantur realiter, sed tantum virtualiter. in consequenti verò appellat supra realitatem, unde denotat multipliciter rerum, & consequenter quod distinguantur sicut res à re. Quare ad probationem respondeo, eo tantum modo debere multiplicari superius, quo multiplicatur inferius: in proposito autem inferius non multiplicatur cum una distinctio reali: Ergo nec superius cum hæc distinctio reali debet multiplicari, quod tamen denotatur in illa propositione: *Paternitas & spiratio sunt duæ res*.

Instabis: Paternitas & Spiratio sunt duæ relationes, ut docet Divus Thomas loco nuper allegato: Ergo & duæ res relativa. Consequentia videtur manifesta: nam relatio & res relativa idem prorsus sonare videntur.

D Respondeo concessio Antecedente, negando Consequentiam. Licet enim relatio & res relativa, quoad rem significatam sint idem, tamen ex parte modi significandi, qui maxime attenditur in propositionibus, distinguntur: quia illud nomen, *relatio*, simpliciter enuntiatum, exprimit relationem per modum puri respectus, & in ordine ad connotatum extrinsecum, seu terminum correlativum: quando verò dicitur, *res relativa*, tunc relatio exprimitur per modum forme. Unde dicere quod in Patre sint duæ relationes, est dicere quod sint respectus ad diversos terminos, quod verum est: affirmare verò quod in illo sint duæ res relative, est asserere quod in illo sint veluti duæ forme, quod est falsum.

## ARTICVLVS V.

*An relationes divine addant aliquam portionem relativam ad essentiam?*

NON inquirimus hic, an relationes divine, ut virtualiter ab essentia distinctæ, dicant portionem, sed id tanquam certum supponimus. Cum enim distinctio virtualis relationum ab essentia, non sit distinctio rationis per modum excludentis & exclusi, ut articulo 2. ostendimus relationes divine, etiam ut virtualiter distinctæ ab essentia, illam implicite includant; & consequenter infinitam ejus necessario amantur à Deo, & debent adorari adoratione latrice, ut docet Sanctus Thomas hic art. 2. in argumento, *sed contra*, Quod ergo in dubium vertimus, est

an ficut attributa addunt ad essentiam perfectionem aliquam absolutam, virtualiter distinctam a perfectione essentiae: ita etiam relationes, praeter absolutam perfectionem essentiae, quam implicite includunt; insuper ratione conceptus relationis, & quatenus sunt puri respectus ad terminum, vel (ut alij loquuntur) secundum rationem ad, explicitam perfectionem aliquam relativam, virtualiter distinctam a perfectione essentiae, vel solum absolutam perfectione gaudeant.

Partem affirmativam tenent Suarez lib. 3. de Trinitate capit. 9. & 10. Granada tomo 3. in 1. partem, tract. 3. disp. 5. sect. 2. Valentia, Arrubal, Ruiz, & ex nostris Ledesma de divina perfectione quaest. 3. art. 2. & Gonzalez hic disp. 6. sect. 2.

Sententiam negativam in schola Divi Thomae communior est, eamque defendunt omnes fere antiqui Thomistae; quibus subscribunt pluras ex Recentioribus, quos citant & sequuntur Salamancaenses hic disp. 6. dubio 2. Unde fit.

## §. I.

## Sententia negativa praesertim.

Pro igitur, divinas relationes non addere perfectionem relativam ad essentiam.

Hanc conclusionem videtur docere D. Thomas variis locis, praesertim quaest. 2. art. de potentia art. 5. & infra quaest. 42. art. 4. ad 2. ubi asserit, relationem secundum rationem sui generis, & in quantum est relatio, non habere quod sit aliquid, sed solum quod sit aliquid; ex quo infert, quod quicquid dignitatis & perfectionis habet Pater, habet & Filius. Et ibidem docet perfectionem & dignitatem in Divinis pertinere ad essentiam, & non ad relationem. Quod etiam docuit Augustinus lib. 7. de Trinitate cap. 1. & 6. ubi ait, *Bonitatem & magnitudinem perfectionis in Divinis, non relative, sed ad se dici*. Ex quibus verbis hoc potest argumentum confici: Relationes ad essentiam nihil addunt absolutum, ratione ab illa distinctum: Sed ex Augustino ratio perfectionis in Deo, non relative, sed absolute dicitur: ergo relationes divinae non addunt perfectionem ad essentiam, ratione ab illis distinctam.

Praeterea suaderi potest conclusio ratione quam insinuat S. Thomas hic art. 2. ubi hoc discrimen inter relationem & alia praedicamenta constituit, quod in aliis generibus a relatione, etiam propria ratio generis accipitur secundum comparationem ad subjectum, sed ratio propria relationis non accipitur secundum comparationem ad illud in quo est, sed secundum comparationem ad aliquid extra. Quorum verborum sensus non est (ut aliqui male interpretantur) quod relatio in quantum talis, & prout ab aliis praedicamentis distinguitur, non inherens subjecto, sed illi tantum assistens, ut de relationibus divinis olim fingebat Gilbertus: sed intendit S. Doctor hanc differentiam inter relationem & alia praedicamenta statuere, quod alia praedicamenta respiciunt subjectum ratione sui, in illo sistendo, & ponendo in illo aliquid, per quod subjectum se habet ad se & non ad aliud; ut patet in quantitate, quae secundum primam rationem ponit in substantia extensionem partium, per quam illam perficit in se & ad se: relatio vero, non respicit subjectum, ratione sui, & sistendo in illo, seu ponendo in illo aliquid, per quod sit tale in se & ad se, sed ordinando illud

Tom. II.

ad terminum, & ratione ipsius termini.

Ex qua doctrina Angelici Praeceptoris, hoc potest in favorem nostrae sententiae & conclusionis formari argumentum. Ratio perfectionis debet sumi per respectum ad subjectum inspectum ratione sui: At relatio nullum sibi peculiare subjectum respicit ratione sui, in illo sistendo, sed ratione termini seu correlativi; cum eo ipso quod conceptus aliquis relativus sit, etsi subjectum respiciat, debeat illud respicere ordinando illud ad terminum, & ratione ipsius termini: Ergo nihil relativum potest ex se obtinere rationem seu conceptum perfectionis; & consequenter relationes divinae, ex vi proprii & relativi conceptus, non addunt perfectionem ad essentiam divinam. Minor, & utraque consequentia patent. Major autem, in qua solum potest esse difficultas, sic ostenditur. Perfectio debet respicere subjectum perfectibile, per commensurationem cum illo: At nisi subjectum ratione sui respiciat, non commensuratur cum illo, sed cum termino, qui est ratio respiciendi subjectum: Ergo ratio perfectionis debet sumi per respectum ad subjectum, inspectum ratione sui, & non ratione alterius.

Tertio suaderi potest conclusio. Si relationes adderent perfectionem ad essentiam, illi etiam adderent bonitatem; nam bonum & perfectum convertuntur, ut docet D. Thomas supra quaest. 5. artic. 3. Sed relationes divinae non addunt bonitatem ad essentiam: Ergo nec perfectionem. Major patet, Minor probatur primo. Si relationes adderent bonitatem ad essentiam, cum talis bonitas non esset bonitas medij, esset bonitas ultimi finis: At non possunt addere bonitatem ultimi finis; alias darentur plures ultimi fines relativi, quod nullus concedit, sicut nec plura relativa principia: Ergo divinae relationes non addunt bonitatem ad essentiam, sed infinita solum essentiae bonitate gaudent.

Secundo probatur eadem Minor. Si bonitas realiter multiplicaretur in personis divinis, illae possent dici tres boni, non solum adjectivè, sed etiam substantivè; quia significatum tam materiale quam formale hujus nominis, *bonus*, multiplicaretur: Sed tres personae divinae non possunt dici tres boni, sicut nec tres magni, substantivè, ut docet Augustinus 5. de Trinit. cap. 8. his verbis: *Magnus Pater, magnus Filius, magnus Spiritus Sanctus: non tamen tres magni, sed unus est magnus. Et bonus Pater, bonus Filius, bonus Spiritus Sanctus: nec tres boni, sed unus est bonus.* Ergo bonitas non multiplicatur realiter in personis divinis.

Tertio eadem Minor ostenditur ratione à priori. In tantum aliquid est bonum & perfectum, in quantum est in actu existentiae, vel ad illam ordinem dicit ut docet S. Thomas supra quaest. 4. art. 1. & quaest. 5. art. 1. Sed divinae relationes, ratione sui, neque sunt in actu existentiae, neque ordinem dicunt ad illam, sed solum ratione essentiae divinae quam includunt: Ergo ratione sui non dicunt bonitatem, sed solum ratione essentiae. Major patet: Minor etiam, quantum ad primam partem, constabit ex dicendis articulo sequenti, ubi ostendemus relationes divinas non gaudere proprijs existentijs relativis, sed per absolutam divinae naturae existentiam in illis inclusam existere. Probatur verò quantum ad secundam: Relatio (ut supra dicebamus) secundum sibi propria nihil respicit, nisi ordinando ad terminum, quia totum ejus esse est ad aliud se habere: At existen-

Bb iij

tiam suam ad terminum ordinare non potest, quia existentia relationis non est ad terminum, sed ad subiectum: Ergo ratione sui, & quatenus est purus respectus ad terminum, seu ut alij loquuntur, secundum rationem ad ordinem ad existentiam non dicit.

Denique probari potest conclusio ex absurdis & inconvenientibus, quæ sequuntur ex adversa sententia. Nam eo ipso quod tres perfectiones relativæ in divinis personis admittantur, necessario concedendum est, cuilibet ex illis deficere aliquam perfectionem, quæ in suo conceptu nullam imperfectionem, includit: At hoc cum summa perfectione, & summa divinarum personarum æqualitate non congruit: Ergo ex adversa sententia sequitur, quolibet personarum non esse summè perfectam, nec alteri in perfectione summè æqualem. Major patet: Patri enim non convenit filiatio, nec Filio paternitas, nec Spiritui Sancto paternitas & filiatio, nec consequenter perfectio relativa cuilibet personæ propria, & alteri incommunicabilis. Minor vero, quantum ad primam partem, probatur. De ratione summè perfecti est omnem continere perfectionem, quæ in suo conceptu nullam dicit imperfectionem: Ergo si Filio v. g. desit aliqua perfectio relativa, quæ in Patre reperitur, & quæ in suo conceptu nullam includit imperfectionem, Filius summè & adæquate perfectus non erit. Imo nec ipsa divinitas erit forma summè perfecta: hæc enim forma summè perfecta non est, quæ subiectum summè & adæquate non perficit, & quæ illi omnem perfectionem non tribuit: Sed essentia divina summè & adæquate Filium non perficit, nec illi relativam paternitatis perfectionem communicabit: Ergo forma summè perfecta non erit.

Neque valet si dicas: de ratione summè perfecti esse, quod contineat omnem perfectionem absolutam, non autem relativam: quia sicut de ratione relationis, ita & de essentia perfectionis relativæ est incommunicabilitas. Non, inquam, hoc obstat: nam vel perfectio relativa paternitatis v. g. aliquam in suo conceptu includit imperfectionem, vel non; Si primum, non poterit esse formaliter in Patre, in quo nulla potest reperiri imperfectio. Si secundo, non potest habere repugnantiam cum perfectione relativa filiationis: habere enim repugnantiam & impossibilitatem cum aliqua perfectione, quæ nullam imperfectionem includit, imperfectio est.

Secunda etiam pars Minoris suadetur. Primò ex Augustino relato, qui ut salvet æqualitatem personarum divinarum in magnitudine, negat dari in Deo tres magnitudines: Ergo sentit cum multiplicatione reali magnitudinis aut perfectionis, summam æqualitatem inter divinas personas non posse subsistere.

Secundo, Quod gaudet perfectione essentialiter distincta à perfectione alterius, necessario comparatur cum illo ut excedens & excessum, asserente Philosopho, species esse sicut numeros, inter quos, cum essentiali differentia, æqualitas numerica intercedere nequit: Sed eo ipso quod paternitas sit perfectio relativa, realiter à filiatione distincta, essentialiter distinguitur à perfectione filiationis: Ergo hoc ipso æquales esse non possunt, nec summa Filii cum Patre in perfectione æqualitas subsistere. Unde etiam ex adversa sententia sequitur, tres personas Sanctissimæ Trinitatis esse quid majus & perfectius, saltem extensive, quam unam tantum: quod expressè negat

A Augustinus lib. 6. de Trinitate cap. 8. & lib. 20. cap. 1.

Respondet Suarez ubi supra, hæc inconvenientia non sequi ex sua sententia: quia licet perfectio relativa, quam paternitas addit supra essentialiter, non sit in Filio formaliter, in illo tamen reperitur eminenter, ratione essentia: quæ illi communicatur à Patre.

Sed contra primò: De ratione summè perfecti est continere perfectissimo modo omnem perfectionem, quæ in suo conceptu nullam imperfectionem includit: Sed modus continendi perfectionem aliquam formaliter simul & eminenter, perfectior est quam modus illam continendi solum eminenter, quando talis perfectio potest nudari ab omnibus imperfectionibus: Ergo de ratione summè perfecti est continere formaliter omnem perfectionem, de cuius conceptu imperfectionem non est; & consequenter ratione solius continentia eminentialis perfectionis relativæ, quæ in paternitate includitur, non salvatur Filium esse summè & infinite perfectum.

Confirmatur: Ens summè perfectum aliter debet continere perfectionem, de cuius conceptu imperfectio non est; ac illam, quæ in suo conceptu involvit imperfectionem: Sed hæc continere debet eminenter: Ergo alteram debet continere formaliter.

Præterea, Deitatem continere eminenter paternitatem, est continere illam per modum principij radicalis illius; hæc enim eminentialis continentia, causalitatis esse non potest, sicut illa quæ convenit omnipotentia respectu creaturarum: Sed Deitas, ut convenit Filio, & prout illi per æternam generationem communicatur, non est radix paternitatis, cum illam præsupponat in aliquo priori originis: Ergo Deitas, ut est in Filio, paternitatem, ejusque perfectionem relativam, eminenter non continet.

Denique non salvaretur perfecta æqualitas Filij cum Patre, si Filio deesset formaliter aliquod attributum, quamvis illud haberet eminenter seu radicaliter, ratione essentia, in qua tanquam in radice continetur: quia perfectio absoluta, prout in se, differt à seipsa prout contenta in causa, seu radice: Ergo pariter non subsistet perfectio Filij cum Patre æqualitas, si illi desit formaliter perfectio relativa paternitatis, quamvis illi conveniat radicaliter seu eminenter, ratione essentia: quæ illi à Patre communicatur: quia similiter, in sententia quam impugnamus, perfectio relativa paternitatis, prout in se, differt à seipsa, prout contenta in essentia divina, tanquam in radicali principio.

Respondet secundo Granadus, loco supra citato, salvari in ejus sententia summam Filij perfectionem, & perfectam ejus cum Patre æqualitatem: quia Filius non solum eminenter seu radicaliter continet perfectionem relativam paternitatis, ratione divinitatis quæ illi à Patre communicatur, sed etiam aliquo modo formaliter, eo quod per circumfessionem (id est reciprocam & mutuum unius personæ in alia existentiam) Filius sit in Patre, ut terminis in principio, & Patet in Filio ut principium in termino, juxta illud Caroli Joani. 14. *Ego in Patre & Pater in me est.*

Sed hæc etiam solutio non satisfacit: esto enim quod paternitas sit in Filio per circumfessionem non tamen perficit illum formaliter, alioquin illum Patrem constitueret: Ergo ratione illius, Filius non constituitur summè perfectus, nec consti-

quenter saluatur perfecta ejus cum Patre æqualitas. Hæc ultima consequentia patet, altera verò probatur: Filius enim non potest constitui summè perfectus, nisi à forma, seu à perfectione, ipsam formaliter perficiet.

Confirmatur: Si aliqua perfectio absoluta competere Patri formaliter & intrinsicè, non verò Filio, etiam per circuminfectionem esset in Filio, Filius non esset summè perfectus formaliter, nec Patri in perfectione æqualis: Ergo iste modus habendi perfectionem relativam paternitatis, non est sufficiens, ut in Filio saluatur ratio summè perfecti, & perfectia ejus cum Patre æqualitas.

## §. II.

## Satisfit objectionibus Adversariorum.

Obijciunt in primis Adversarij quædam Conciliorum & Sanctorum Patrum testimonia, in quibus tres subsistentiæ divinarum personarum vocantur perfectæ. Sic enim habetur in 6. Synodo actione 4. *Credimus Divinitatem Patris, & Filij, & Spiritus Sancti esse in tribus perfectis subsistentiis.* Similia verba referuntur actione 18. in dicto Constantini Pagonati

Verum hæc ne leuiter quidem attingunt notitiam sententiam. Nam, ut initio articuli diximus, non negamus subsistentiæ & relationes divinas, eorum ut virtualiter ab essentia distinctas, dicere perfectionem: sed contendimus perfectionem illam non esse relativam, & virtualiter distinctam à perfectione essentia, sed absolutam & indistinctam à ipsa perfectione essentia, quæ in illis includitur.

Obijciunt secundo celebre Damasceni testimonium libro 1. de fide cap. 11. dicentis. *In proprietatibus paternitatis, filialitatis, & processions secundum causam & causale (seu causatum) & personalem perfectionem (id est existentiæ modum) differentiam intelligimus.* Quibus verbis aperte videtur admittere differentiam in proprietatibus seu relationibus divinis, quantum ad perfectionem: & per consequens plures perfectiones relativas in personis divinis. Unde Clichtoveus ejus Commentator, in commentario ad hunc locum dicit: *ob hujusmodi differentes proprietates, personalis invenitur in Divinis perfectio.*

Respondeo Damascenum per perfectionem personalem non intelligere perfectionem relativam, seu quæ conveniat relationibus & personis ex propria linea, sed ipsam perfectionem absolutam essentia, quæ ut inclusa in personis divinis, & diversimodè ab illis modificata, seu ut in illis habens diversum existendi modum, personalis appellatur, & quodammodo in illis diversificatur, saltem quantum ad modum habendi. Quod autem hæc interpretatio sit legitima, patet tum ex illis verbis Damasceni: *Personalem perfectionem, id est existendi modum:* tum ex ejus Commentatore, qui post verba relata, statim subdit: *Nam principalior est existendi modus Patris, quæ à nullo est, quam cæterorum duorum, qui ab eo sumunt originem; & principalior item modus subsistentiæ Filij, & ratione ordinis perfectior, quam Spiritus Sancti ab eo procedentis &c.* Quibus verbis aperte declarat, per perfectionem personalem, quam ex Damasceno in divinis personis admittit, se nihil aliud intelligere, quam ipsam perfectionem absolutam, divinæ naturæ; quæ quæ est in Patre à se, & à nullo habita, ac tantquam fontali principio Divinitatis, Pater dicit aliquam primatum, saltem originis, qui non con-

venit Filio; & ratione ejus à S. S. Patribus major illo appellatur, juxta illud Jo. 14. *Pater major me est.*

Obijcies tertio: *Mysterium Trinitatis dicit summam & infinitam perfectionem in Deo:* Sed illud relationes divinas, quibus personæ constituuntur, includit: Ergo divinæ relationes dicunt summam & infinitam perfectionem in Deo. Minor constat, Major probatur. Naturam divinam esse tribus suppositis communicatam, est maxima perfectio; & propterea essentia creata, ratione suæ finitatis & imperfectionis, unitantum potest supposito communicari: Sed mysterium Trinitatis consistit in hoc quod natura divina tribus suppositis communicetur: Ergo illud dicit summam & infinitam perfectionem in Deo.

Unde Cyrillus lib. 2. Theauri cap. 1. *Non potest esse perfecta Divinitas, nisi Filium habeat, & fructum ex se pariat.* Et D. Thomas quaest. 9. de potentia artic. 5. ad 23. *Ad perfectionem (inquit) Divinitatis pertinet ut sint plures modi existendi in Divinitate, scilicet sit ibi à quo alius, & ipse à nullo, & alio quis qui est ab alio: non enim esset omnimoda perfectio in Divinis, nisi esset processio Verbi & Amoris.* Et hic quaest. 27. art. 2 ad 3. dicit: *In ipsa perfectione divini esse continetur & Verbum intelligibiliter procedens, & principium Verbi.*

Confirmatur ex eodem Angelico Doctore, qui opusc. 1. contra errores Græcorum cap. 7. asserit Patrem sine Filio non esse perfectum, nec Patrem & Filium sine Spiritu Sancto; refertque Athanasium dicentem, Patrem sine Verbo fore mutum, & utrumque sine Spiritu Sancto non esse vivum. Et quaest. 9. de potentia art. 5. ad 24. dicit: *Non potest Patri esse plenum gaudium de seipso, nisi in Filio: sicut nec homo de seipso gaudet, per conceptionem quam de seipso habet.* Cui consonat illud Zenonis Veronenfis: *Latatur Pater in alio se, quem genuit ex se.*

Ad objectionem respondeo, distinguendo Majorem: *Mysterium trinitatis dicit summam perfectionem, se tenentem ex parte naturæ divinæ, quæ tribus personis communicatur, concedo Majorem: provenientem à relationibus divinis, quæ sunt termini divinæ communicationis & fecunditatis, nego Majorem.* Ut enim supra ostendimus, tota perfectio quæ in mysterio Trinitatis relucet, se tenet ex parte naturæ divinæ, quæ summè & infinite perficit divinas personas, non verò ex parte relationum, quæ sunt puri respectus ad terminum & correlativum, & puri termini divinæ fecunditatis & naturæ, qui nullam addunt perfectionem, sed tantum dant illi subsistere incommunicabiliter, quod (ut infra ostendemus) nulla perfectio est: in hoc enim quod est alteri non posse communicari, nulla relucet perfectio. Unde ad probationem Majoris, eodem modo distinguo: *Majorem naturam divinam esse tribus suppositis communicatam, est maxima perfectio: se tenens ex parte rei communicatæ, concedo Majorem: se tenens ex parte relationis & modi quo communicatur, nego Majorem; & coacta Minori, distinguendum est Consequens, distinctione Majoris.*

Solutio est D. Thomæ quaest. 2. de potentia art. 5. in corp. ubi postquam dixit quod paternitas non est in Filio, propter oppositionem paternitatis & filialitatis, subdit: *Nec tamen sequitur, quod quamvis paternitatem Filius non habeat, quam Pater habet, aliquid habeat Pater, quod non habet Filius: nam ipsa relatio secundum rationem*

175

176

177

sui generis in quantum est relatio, non habet quod sit aliquid, sed solum quod sit ad aliquid: quod sit verò aliquid secundum rem, habet ex illa parte quã inest, vel ut idem secundum rem, ut in Divinis vel ut habens causam in subiecto, ut in creatis, Hæc D. Thomas. Quibus verbis aperte declarat, totam perfectionem, quæ est in divinis, oriri ab essentia, non verò à relationibus: quia relatio secundum conceptum relativum, & ut est purus respectus ad terminum, non est aliquid, sed ad aliquid; nec exprimit ordinem ad esse, ex quo ratio Perfectionis & bonitatis sumitur, sed ad correlativum, quod cum habeat rationem puri termini, nullam in eam influit perfectionem, sed solum præbet ei distinctionem & incommunicabilitatem. Ex quo infer S. Doctor, quod quamvis paternitatem Filius non habeat, quam Pater habet, non sequitur tamen quod aliquid habeat Pater quod non habeat Filius; quod falsum esset, si relationes adderent aliquam perfectionem essentia: cum enim perfectio illa esset relativa, & consequenter incommunicabilis, Pater ratione paternitatis haberet aliquam perfectionem, quæ non esset in Filio, & per consequens aliquid esset in Patre, quod non esset in Filio.

178

Ad testimonia SS. Patrum in primis dico, quod licet relationes divinæ nullam dicant perfectionem in Deo, arguunt tamen & indicant summam perfectionem in illo, infinitatem scilicet ac fecunditatem. Unde sicut ex defectu possibilitatis creaturarum infertur à posteriori, & per locum extrinsecum, destructio divinæ omnipotentia: ita pariter ex negatione relationum & processuum in Deo, rectè colligitur arguitivè & à posteriori, Deum non fore perfectum, si in illo non esset processio Verbi & Amoris, illamque infinitam perfectionem cariturum, si per impossibile paternitate & filiatione careret.

179

Secundò respondeo, hæc duo maxime inter se differre, nempe quod relationes ad perfectionem Divinitatis pertineant, & quod perfectionem divinæ naturæ superaddant: Nam ad perfectionem essentia: infinite perfectæ potest pertinere, communicare se alicui rationi formali, quæ ex vi suæ linear non afferat perfectionem, dummodo sit capax accipiendi imperfectionem illius, eam in se intimè includendo. Patet hoc in ente, ad cuius perfectionem pertinet communicari, & includi in verò, ut tali, licet verum, ut tale, secundum id quod superaddit enti, non dicat perfectionem & bonitatem distinctam virtualiter ab ente sed eandem prorsus ut communicatam & derivatam ab ente in actu, quod in ipso vero transcendentaliter includitur. Ita pariter, licet relationes divinæ non afferant perfectionem, virtualiter distinctam à perfectione essentia: verificatur tamen illud quod dicunt SS. Patres, & præsertim S. Thomas, relationes divinas, seu plures modos existendi in Divinis, ad perfectionem Divinitatis pertinere, & in ea contineri: Tum quia in natura divina radicaliter continentur, tum etiam quia perfectionem infinitam divinæ essentia: in se recipiunt & intimè claudunt.

180

Ad confirmationem respondeo, quod quando S. Thomas dixit Patrem non esse perfectum sine Filio, eique non esse perfectum gaudium de seipso, nisi in Filio; per hoc non intendit, quod Filius aliquam perfectionem Patri aut divinæ essentia: afferat; sed solum intendit docere, personas divinas esse inter se correlatas, & intimè connexas unamque non posse subsistere sine alia. Vel etiam

quia divina essentia, ratione suæ fecunditatis & infinitatis, habet quod sit communicabilis tribus personis, rectè à posteriori colligitur, illam non fore infinite perfectam, & ab illa Patrem non habiturum omnimodam perfectionem, si illa non communicaretur aliis duabus personis divinis.

Dices: Idem S. Doctor quæst sequenti articulo, probat reperiri in Deo rationem personæ, quia persona est summa perfectio: Sed hæc ratio non valeret, si personalitas in Divinis non adderet aliquam perfectionem ad essentiam: Ergo illi addit aliquam perfectionem.

Respondeo concessa Majori, negando Minorem: licet enim divinæ personæ ratione subsistentia: relative perfectionem non explicant, duplicem tamen implicant, naturam scilicet intellectuales, quam dicunt in obliquo & de connotato, & subsistentia: absolute, quam includunt & supponunt. Unde ex eo quod divina essentia continet in se omnem perfectionem, rectè infer D. Thomas reperiri in Deo rationem personæ. Nec D. Thomas dixit, personam ut sic, & prout est analogicè communis Deo & creaturis, significare formaliter perfectionem, sed significare id quod est perfectissimum in tota natura, nempe subsistens in rationali natura; quod verum est, licet perfectionem de formali non explicet: ad hoc enim sufficit, quod duplicem illam perfectionem, naturam scilicet intellectuales quam connotat, & subsistentia: absolute quam supponit, implicite includat. Sed de hoc redibit sermo dilputatione sequenti.

## §. III.

*Alie objectiones proponuntur et solvuntur.*

Objicies quartò: Perfectum, secundum Aristotelem, est cui nihil deest in proprio genere; quam definitionem admittit D. Thomas supra quæst. 4. articulo. Ergo perfectio in integritate consistit. Sed paternitas v.g. est integra, integritate relativa, quæ ratione distinguitur ab integritate essentia: Ergo est perfecta perfectione relativa, ratione distincta à perfectione essentia.

Respondeo explicando definitionem traditam. Perfectum est cui nihil deest in proprio genere, dicente perfectionem, concedo: in quocumque genere, nego. Sic autem esse intelligendam & explicandam hanc definitionem Aristotelis, patet primò, quia à D. Thoma ibidem sic explicatur: ait enim, *perfectum esse, cui nihil deest, secundum modum suæ perfectionis.* Patet secundò in decreto Dei libero, cui, prout ab actu necessario distinguitur, nihil deest in proprio genere; & tamen prout sic perfectionem non dicit, aliis aliis qua potuisset Deo deesse perfectio. Tertio patet, quia aliàs peccatum, secundum formalissimum conceptum peccati, perfectum esset; cum ei ut sic nihil deest ex his quæ ad proprium genus desiderantur: quod licet fortè ab Adversarijs admitatur, est tamen contra Aristotelem, expressè afferentem, non nisi metaphysicè vitium & peccatum dici perfectum; & contra manifestam rationem: nam aliàs verum esset absolute dicere, perfectionem aliquam subterfugere divinam causalitatem, cum peccatum, sub ratione peccati, non causetur à Deo.

Objicies quintò: perfectio formalis consistit in convenientia ad illud, cuius est perfectio: At divina personalitas, prout ab essentia distincta, convenientia est personæ constituta, cum omnes constitutivas

frum consonum & conveniens sit constituto: Ergo prout sic distincta, perfectio est personæ con-  
veniens, & consequenter admittenda erit in divina  
perfectio relativa, à perfectione es-  
sentiæ ratione distincta.

Respondeo distinguendo Majorem: Consistit  
in convenientia, ut est in actu existentia, vel ut ex-  
pressè ordinem ad illam, concedo Majorem: sine  
aliâ expressione, nego Majorem, & sub eadem  
distinctio Minoris, nego Consequentiam. So-  
lutio patet ex supra dictis: ostendimus enim in-  
veniri aliquid esse bonum & conveniens, in-  
quantum est in actu existentia, vel dicit ordinem  
ad illam. Unde cum relationes divinae, ratione  
sua non dicant ordinem ad existentiam, sed solum  
ratione essentia quam includunt, ratione sui non  
dicunt perfectionem, sed solum ratione essentia.  
Ratio autem cur divinae relationes, sub proprio  
conceptu non exprimant ordinem ad existentiam  
est alia quam §. 2. ultimo loco tradidimus: quia sci-  
licet ratio esse relationis in referre consistit, unde  
nil respicere potest, nisi ordinando ad terminu.

Ex hoc colliges notabile discrimen, quod inter  
divinas relationes & attributa versatur. Sicut  
etiam supra dicebamus, relationem creatam in  
hoc ab aliis prædicamentis differre, quod alia  
prædicamenta respiciunt subjectum, ratione sui,  
in consistendo, & ponendo in eo aliquid, per  
quod subjectum perficitur in se, & non in ordine  
ad aliud: ratio verò non respicit subjectum ra-  
tionis sui, & sistendo in illo, sed ordinando illud  
ad terminum, & ratione illius. Ita etiam divina  
attributa respiciunt essentiam ratione sui, illam-  
que perficiunt in se, & non in ordine ad aliud,  
quod habeat rationem puri termini, & per con-  
sequens ei addunt perfectionem aliquam virtualiter  
& ratione distinctam: relationes verò ex pro-  
pria ratione explicita, non respiciunt divinam es-  
sentiã, sed terminum sibi correlatum, ac proin-  
de divinae essentia non addunt aliquam perfectio-  
nem virtualiter distinctam, sicut attributa, sed  
tantum purum respectum, à perfectione vel im-  
perfectioe abstrahentem.

Dices: Relationes addunt essentia entitatem  
virtualiter distinctam: Ergo & perfectionem.  
Consequentia videtur manifesta, nam bonitas &  
perfectio consequuntur ad entitatem.

Respondeo primò, Antecedens non esse cer-  
tum, & negari à pluribus, qui existimant, quod  
licet divinae relationes gaudeant realitate distin-  
cta virtualiter à realitate essentia, non tamen enti-  
tate: unde docent tres relationes posse quidem  
dici tres res, non tamen tres entitates. Sed quid-  
quid sit de hoc, de quo dicimus disputatione se-  
quenti dato Antecedente, nego Consequentiam.  
Ad cuius probationem, distinguo Antecedens.  
Bonitas & perfectio consequuntur rationem en-  
tis, ut in actu existentem, concedo Antecedens.  
Sub præcisa ratione entitatis, nego Antecedens.  
Mathematica entia, prout subsunt abstractioni  
à materia sensibili & singulari, sunt vera entia rea-  
lia, tamen, quia abstrahunt ab ordine ad existen-  
tiam, prout sic non sunt bona, ut docent nostri  
Thomistae in Metaphisica.

In talibus Subsistentia Verbi Divini, ut virtua-  
liter ab essentia distincta, terminat naturam hu-  
manam, & supplet vices subsistentia & persona-  
litatis creatæ: Ergo ut sic dicit perfectionem. Con-  
sequentia videtur bona: Subsistentia enim Verbi  
Divini non potest suppleri vices subsistentia crea-  
tæ, nisi eminenter omnem eius perfectionem

Tom. II.

A contineat: At eminentialis continentia perfectio-  
nis, necessario præsupponit rationem perfectionis  
formaliter: Ergo Subsistentia Verbi Divini, ut  
virtualiter ab essentia distincta, dicit perfectio-  
nem formaliter.

Confirmatur: Personalitas Verbi Divini, prout  
ratione distincta ab essentia, sanctificat immedia-  
tè humanitatem Christi, in sententia satis fre-  
quenti apud nostros Thomistas: At sanctitas ne-  
cessariò perfectio est, cum debeat subjectum con-  
stituere sanctificatum, & objectum congruum di-  
vinæ dilectionis, quod non potest nisi à forma  
perfecta præstari: Ergo prout distincta ab essentia  
formaliter est perfectio.

B Ad instantiam, concessio Antecedente, distin-  
guo Consequens: Ergo ut sic dicit perfectionem  
relativam, virtualiter distinctam à perfectione  
essentiæ, nego absolutam, & indistinctam à perfe-  
ctione essentiæ, concedo. Solutio patet ex su-  
pra dictis. Sicut enim personalitas Verbi Divini,  
tametsi relativa sit, continet eminenter subsisten-  
tiam creatam, quæ absoluta est, ex eo quod quam-  
vis non explicet rationem absolutam, imbibit ta-  
men illam: ita similiter, quamvis non explicet  
perfectionem, quia illam implicat, potest perfe-  
ctionem subsistentia creatæ eminenter contine-  
re, & illius effectum præstare. Per quod patet res-  
ponsio ad probationem Consequentis: concessio  
enim Majori, distinguenda est Minor: eminenti-  
alis continentia perfectionis necessario præsup-  
ponit perfectionem relativam, & ratione distin-  
ctam à perfectione essentia, nego absolutam, in-  
distinctam à perfectione essentia, concedo. Et di-  
stinguo Consequens dictione Minoris.

Ad confirmationem similiter distinguo Mayo-  
rem: Personalitas Verbi Divini, prout ratione di-  
stincta ab essentia, sanctificat: ratione absoluta  
perfectionis essentia quam essentialiter includit,  
concedo Majorem: ratione illius quod explicat, &  
essentiæ superaddit, nego Majorem. Licet enim  
forma quæ sanctificat, in hac sententia, sit subsi-  
stentia & relatio, ratio tamen sub qua sanctificat,  
non est id quod explicat & superaddit essentia  
(quod, ut supra dicebamus, est ratio puri respec-  
tus, abstrahens à perfectione vel imperfectioe)  
sed est ipsa perfectio essentia quam implicat, &  
transcendentaliter includit, hæc enim est totius  
sanctitatis & perfectionis fons & origo.

## §. IV.

## Solvitur alia obiectio.

Obijcies sextò: Si in Deo esset unica subsi-  
stentia, illa sine dubio ratione sui diceret perfe-  
ctionem ab essentia distinctam, redderet enim  
naturam: divinam ultimò completam & termi-  
natam. At nulla est ratio assignabilis, cur ex  
distinctioe personarum in Deo, personalitas a-  
mittat rationem perfectionis: Ergo divinae perso-  
nalitates, seu relationes, ratione sui dicunt perfe-  
ctionem, à natura distinctam.

Confirmatur: Personalitas creata dicit perfe-  
ctionem, realiter modaliter à perfectione naturæ  
distinctam: Ergo à fortiori personalitas divina  
addit divinæ naturæ perfectionem, scilicet ratione  
distinctam.

Ad objectionem, concessio Majori, nego Minorem.  
Si enim unica daretur in Deo personalitas, tunc  
personalitas vel esset ipsissima Dei essentia sine di-  
stinctione virtuali, ut plures sentiunt de subsisten-  
tia absoluta, quam Thomistæ agnoscunt in Deo

C c

secundum se considerato, & praeintellecto personis: vel saltem tunc personalitas adderet aliquid absolutum ad essentiam, & consequenter perfectionem ratione ab illa distinctam. Modo verò nihil addit absolutum, sed tantum purum respectum ad terminum correlatum, & ideò non addit perfectionem: nam perfectio, ut supra ostendimus, in sola ratione absoluta consistit. Et per hoc patet solutio ad confirmationem, & discrimen inter personalitatem creatam & divinam, prima enim per aliquid absolutum constituitur, altera verò consistit in solo respectu ad terminum correlatum.

194 Neque ex hoc inferas, personalitatem creatam esse perfectiorem divinam: licet enim licet sapientia creata afferat propriam existentiam, ac proinde aliquam actualitatem & perfectionem, quam sapientia divina non affert: nihilominus, quia hoc non provenit ex perfectione simpliciter, sed potius ex imperfectione sapientiae creatae, cui non repugnat ut unum per accidens cum essentia constituat, è contra verò, quòd sapientia increata non afferat propriam existentiam, oritur ex summa & infinita eius actualitate & perfectione, ratione cuius non potest unum per accidens cum divina natura constituere, non potest colligi sapientiam creatam esse in suo ordine perfectiorem increatam. Ita pariter, licet personalitas creata aliquam perfectionem, involutam imperfectionibus, afferat naturam quam terminat, divina verò nullam bonitatem aut perfectionem divinam essentiae superaddat: quia tamen hoc provenit ex imperfectione naturae creatae, quae cum finita & limitata sit perfectionis, potest per aliquid absolutum terminari, & reddi incommunicabilis, & ex summa divinae naturae perfectione, quae cum sit infinite perfecta & fecunda, a tribus personis communicabilis; non potest per aliquid absolutum ultimo terminari ac reddi incommunicabilis, sed solum per relationes inter se oppositas, quae (utpote puri respectus ad terminum seu correlativum) secundum rationem explicatam, nullam dicunt perfectionem: non recte infertur, personalitatem creatam esse divinam perfectiorem. Maxime verò, quia licet divina personalitas, quatenus est purus respectus ad terminum & correlativum, nullam explicet perfectionem: implicite tamen continet infinitam perfectionem divinae essentiae, quae infinite perficitur, & per consequens quamlibet personalitatem creatam in infinitum excedit.

## ARTICVLVS VI.

*An divinae relationes gaudeant existentia relatiuis, realiter inter se, & ab existentia essentiae, virtualiter, seu ratione distinctis.*

195 SUppono tanquam certum & indubitatum in Theologia, dari in Deo, ut praeintellectu relationibus seu personis, existentiam communem, absolutam, & essentialem. Patet haec suppositio: Tum quia Deus est ipsum esse per essentiam, iuxta illud Exodi, *Ego sum quis sum*: unde Hilarius lib. 2. de Trinit. *Non aliquid magis proprium Deo quam esse intelligitur*. Tum etiam, quia Deus, ut praeintellectus relationibus personalibus, operatur intelligendo & volendo; operari autem supponit esse. Adde quòd Deus essentialiter est increatus, immutabilis, aeternus, &

A ctus purissimus: ratio autem increati consistit in existere à se: immutabilitas verò & aeternitas, vel sunt ipsum esse divinum, vel necessariò illud implicite consistens, ipsissimam existentiam designat. Ergo necessariò ponenda est in Deo, ut praeintellecto relationibus & personis, existentia absoluta, essentialis, & communis. Hoc praesupposito.

Inquirimus, an praeter existentiam illam absolutam & communem, dentur in personis divinis tres relatiuae & propriae, realiter inter se, & virtualiter, seu ratione, ab existentia essentiae distinctae? Affirmant Suarez lib. 3. de Trinitate cap. 5. Arrubal. disp. 104. cap. 3. & quidam alii Recentiores. Negant verò Thomista cum S. Doctoribus, locis statim referendis, quibus subscribunt Vazquez, Granada, & alii.

## §. I.

*Conclusio negativa statuitur, & auctoritate D. Thomae probatur.*

DICO igitur, non dari in Divinis tres existentias relatiuas: realiter inter se, & virtualiter ab existentia absoluta essentiae distinctas.

Hanc conclusionem ita clarè & expresse docet S. Thomas, ut de eius mente dubitare, sit veluti tenebras soli offundere, ac in meridie caecitare. Nam quaest. 2. de potentia artic. 6. sic ait: *Non est concedendum, quòd aliquid absolutum in Divinis multiplicetur: sicut quidam dicunt quòd in Divinis est duplex esse, essentiale & personale: unum enim esse in Divinis essentiale est, nec persona est nisi per esse essentiale*. Idem habet quaest. 8. artic. 2. ad 11. & quaest. 9. artic. 5. ad 19. & quaest. de veritate artic. 5. ad 18. Item 3. parte quaest. 7. artic. 2. ad 3. haec scribit: *Quia persona divina est idem cum natura, in personis divinis non est aliud esse personae, & aliud esse naturae: & ideò tres personae non habent nisi unum esse: haberent autem triplex esse, si in eis esset aliud esse personae, & aliud esse naturae*. Quo nihil clarius & expressius dici potest.

Praeterea in primo dist. 33. quaest. 1. artic. 1. ad 1. postquam distinguit inter esse, sumpsum pro quidditate, & pro actu existendi, sic ait: *Et sic dicitur, quòd non oportet quòd esse essentiae divinae sit aliud se habere, quia illud esse, in quo paternitas & essentia ununtur, significatur ut esse quòd est aliud essentiae: Non autem ununtur in esse quòd significat definitio rei, quia alia est ratio paternitatis, qua ad aliud refertur, & alia ratio essentiae*. Idem ferè repetit in solutione ad 2. Ex quibus rebus

E hoc potest confici argumentum, ad praecedendam viam solite evasioni Adversariorum, quae plura Divi Thomae testimonia conantur eludere, dicendo illum solum negare in personis divinis multiplex esse essentiae, non verò multiplex esse existentiae. Hanc distinctionem inter existentiam paternitatis & essentiae negat D. Thomas, quam inter rationem paternitatis & rationem essentiae admittit: At inter rationem essentiae & paternitatis solum admittit distinctionem virtuaalem, ut fatentur Adversarii: Ergo inter utriusque existentiam distinctionem virtuaalem excludit, & consequenter divinas relationes existentis relatiuis, ab existentia essentiae ratione distinctis, non gaudere existimat.

Confirmatur primò: D. Thomas ex eo probat existentiam relationum esse eandem cum existentia